

Németh Nándor

Az Amerikába kivándorolt magyarok több hullámban hagyták el az országot: a harmadik az 1939—1945-ös világháború következményeként. Az emigráltak között bőven akadt művész. Közéjük tartozik Németh Nándor is, aki az Amerikában élő Petry Béla mellett méltán írta be nevét a magyar exlibris-művészet történetébe.

A művész 1910-ben született munkás családból, Újpesten. Középsiskoláit is ugyanott végezte. Az Iparművészeti Főiskolán Haranghy Jenő és Helbing Ferenc tanítványaként elsősorban a grafikában képezte magát, és fejlődött kitűnő művésszé. Diplomájának megszerzése után neve könyvillusztrátorként és mesefilmek grafikusként vált ismertté, de kiállítási installációkat szintén tervezett, és számos ex librist is készített. Részt vett a MEGE, a Magyar Exlibris-gyűjtők és Grafika-barátok Egyesülete életében is. A második világháború alatt ő sem kerülhetett el a katonaszkodást; a háború végén alakulatával Nyugatra került, ahol fogságba esett. Kezdetben a megszálló hatóságok foglalkoztatták grafikusként, majd Ambergben dekorációs vállalatot alapított. 1950-ben kivándorolt az Egyesült Államokba, ahol először az Allan Wagner könyvkiadó foglalkoztatta mint illusztrátort, de csakhamar az Audio Cinema Corporation kötelekébe lépett, ahol kezdetben színpadterveket, később ismeretterjesztő és Amerikában igen népszerű mesefilmeket készített.

Az ex librisek művelését Németh Nándor — nagy elfoglaltsága ellenére — Amerikában sem adta fel. Pénzért azonban nem vállalt megbízatást; könyvjegyei barátságból vagy tisztelete jeléül készültek, elsősorban ottani magyar barátainak, majd az ismert közéleti személyiségeknek, akik között amerikai elnökök éppúgy találhatók, mint asztronauták vagy VI. Pál pápa. Az amerikai magyarok részére készített könyvjegyeiből összeállítható a mai amerikai magyarság képeskönyve. Lapjain az amerikai élet szimbólumai keverednek a magyar múlt emlékeivel, ám nemcsak a nosztalgia érződik ki belőlük, hanem a honvágy is.

Németh Nándor ex librisei rajz után készült ofszetnyomatok. Az ofszetnyomás nem tartozik a legnemesebb sokszorosító grafikai eljárások közé, mivel a művész munkája kizárólag a rajzra korlátozódik, akárcsak a klisénél. Nagyszerű rajzkészsége e „hiányosságot” azonban feledtetni tudja. Németh Nándor realista művész, de nem fotorealista: a valóság-

ból indul ki ugyan, de nem a valóságban, hanem a valóság ábrázolásában találja meg művésze lényegét. A valós, ám legtöbbször csak az asszociáció erejével összefogott képi elemek — amelyeket a kompozíció egységesít —, a hagyományos szimbólumok rendszerbe állítása, az amerikai jelen és a magyar múlt jelképeinek egybeötövözése, az aprólékos-ságra épülő, de összhatásában nagyvonalú kompozíció, a tematikus, érzelmi és gondolati sokszólamúság olyan művészetet szül, amelyre az esztétikum éppúgy jellemző, mint az extravagancia nélküli egyediség. Nem idegen tőle a humor sem, de ebben is európai marad: legalább annyi benne a filozófia, mint a neveltető elem. Fantáziájának gazdagságát elsősorban gyermek ex librisei bizonyítják. A klasszikus mesevilág jelentkezik e lapokon, meg a népmesék valóságot szépítő, boldogságpótló, az ártatlan gyermeklélekben tükröződő álomvilága. Amerikai magyar barátainak készített ex librisein a kalotaszegi motívumok változnak a prekolumbiánus formakincssel, felhőkarcolók feleselnek a Halászbástyával, a somogyi tükrösök betyárjainak pedig a New York-i Szabadság-szobor köszön vissza. A megszokott jelképek egymásra torlódva, gyakran együvé komponálva jelentkeznek, hogy ezzel új életet vigyenek a megszokott világba. Janus-arcú világ, de kétarcúságában nincs semmi ellentmondás vagy következetlenség: a kéthazájú élet, az oldás és kötés legbelül lezajló s bűvópatakként felszínre törő folyamatainak művészi megfogalmazása ez.

Németh Nándor rajzainak vonalvezetése tiszta, higgadt, egyszerre áraszt erőt és gyengédséget; a kócos-ságot, a hányavetiséget pedig éppúgy kerül, mint a rajzi piperkőcséget. A tárgyakon keresztül statikusan szemléli a jelenségeket, magát a világot is; a hiányzó vonalritmust gondolati ritmussal pótolja, s ezzel oldottabbá is teszi.

Amerikában készült ex libriseinek száma 184. Ha ehhez még hozzávesszük az itthon készülteteket, akkor arányaiban is gazdag kisgrafikai tevékenység bontakozik ki előtünk. Németh Nándor munkássága azonban nemrég tragikus szerencsétlenség következtében örökre félbeszakadt: cigarettázva elaludt, és feleségével együtt halálát lelta a tűzben. Alkotásai azonban fennmaradtak — emléket is nekünk kell megőriznünk.

G a l a m b o s F e r e n c